INTERJECȚIA ÎN *MOMENTELE ŞI SCHIȚELE* LUI I.L. CARAGIALE

Asistent univ. drd. Alina-Paula NEMȚUȚ
Universitatea din Oradea

Abstract

Apparently insignificant as part of speech, having most of the time a reduced phonetic form, the interjection is an unsuspected source of expressiveness and creator of unbelievable stylistic effects.

Master of narrative art, I.L. Caragiale managed to make a real stylistic exercise out of his short stories. The striking thing in his sketches is the abundant presence of interjections, the multitude of shades they invoke, the ambiguity they produce so many times. Their use is not at all accidental, I.L. Caragiale better describing his characters by means of language.

We shall try to reveal in this study the typology of interjections in Caragiale's prose, their contextual values, stylistic and pragmatic role.

Concentrând substanța epică, momentele şi schițele caragialiene îşi păstrează nealterată expresivitatea, furnizând cititorului posibilități noi de interpretare, fie din perspectivă gramaticală, fie stilistico-pragmatică. Ca specii literare ce surprind realitatea sub una dintre multiplele sale forme, decupând o parte din ea, acestea reprezintă adevărate exerciții de stil.

I.L. Caragiale îşi caracterizează frecvent personajele prin limbaj, de altfel foarte colorat, plin de ticuri verbale, structuri exclamative ori interjecții. „Eroilor" săi le place să vorbească, să fie în lume, iar pentru a se face auziți apelează la dialog, replicând scurt şi exteriorizându-şi cele mai nuanțate stări fizice şi psihice. Spontaneitatea vorbirii lor este cel mai bine surprinsă prin folosirea abundentă a interjecțiilor, prezente în aproape toate momentele/schițele, unele repetându-se la nesfârşit şi creând de nenumărate ori ambiguități.

Semnificația lor se decodează în context, prin apelul la intonație sau mijloace nonverbale de comunicare (în special gesturi, mai ales unde apar indicații scenice). Uneori aceeaşi interjecție dobândeşte mai multe înțelesuri, exprimând diverse senzații fizice sau emoții puternice ori poate fi utilizată cu valori comunicative distincte (unele interjecții expresive pot funcționa ca mărci dialogale).

Regăsim în proza scurtă caragialiană toate tipurile de interjecții:[1] interjecții expresive, interjecții adresative, interjecții prezentative, interjecții persuasive, interjecții fatice, formule de politețe, mărci dialogale/discursive, onomatopee şi locuțiuni interjecționale. Pe lângă acestea, diferite substantive (în cazul vocativ) denumind grade de rudenie sau termeni

[1] Clasificarea interjecțiilor pe care o utilizăm este cea propusă de *Gramatica limbii române. Cuvântul*. Vezi p. 665-671.

BDD-A23621 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:51:57 UTC)

adresativi uzuali apar cu rol de interjecții secundare, exprimând reacții afective ale locutorului.

Interjecțiile expresive ocupă un loc central, materializând reacții afective la diverse senzații fizice sau emoții şi stări mentale intense. Sunt folosite cu această valoare cuvinte precum: *a*, *aah*, *ah*, *aş*, *auleo, aoleu* (*haoleu*, *aolio*, *aolică*, *olio*, *oleo*), *bravo*, *ce*, *cum*, *cât*, *Dumnezeule*, *Doamne*, *ei*, *ehei/hehei*, *halal*, *o/oi*, *off*, *poftim*, *u*, *uf/uff*, *vai*. Ilustrăm, pe rând, semnificațiile lor contextuale.

Interjecția *a* cuprinde stările emoționale cele mai diverse:

- bucuria, încântarea: ***A****! iată încă una... Asta e a douăsprecea astăzi.* (Caut casă); ***A****! domnule, cît sunteți de galant! cum să vă mulțumesc?*, ***A****! şi dacă ați şti ce plăcere simț cînd pot înşela pe vameşi, pe cari nu-i pot suferi şi cu care am de furcă aşa de des!* (Poveste de contrabandă)

- admirația, entuziasmul: ***A****! el trebuia să se nască pe vremea cînd tirania sugruma popoarele, cînd nu erau încă proclamate drepturile omului, cînd lumea gemea...* (Tempora)

- exaltarea: ***A****! irezistibilă grație, cum ştii de frumos să porunceşti! şi ce bine s-a nimerit!* (Lanțul slăbiciunilor); ***A****! ce afacere!... ce caldă recomandație!... ce amic! ce bun amic!* (Infamie); *Ce veselie! ce avînt! ce entuziasm!...* ***A****! sunt sublime momentele cînd un popor martir sfarmă obedele şi cătuşele tiraniei...* (Boborul)

- surpriza: *Dar simț îndată o mînă pe umărul meu încovoiat: ridic ochii;* ***a****! ce plăcere! Este amicul meu X...*, ***A****! ăsta e Costică Arion? zic eu.* (Amicul X); ***A****! zic eu, şi dumnealui?* (Vizită...)

- ironia: ***A****! e grozav să ai ființe iubite, rătăcite departe de tine, şi să nu ştii la un moment în ce loc se află, ce fac, ce li se-ntîmplă, ce vorbesc, ce simt...* (Tren de plăcere); *Copilul s-a făcut, din norocire, bine, dar, din nenorocire, blana nu s-a mai găsit!* ***A****! ce mediu social!* (O blană rară)

- iritarea, revolta: ***A****! dar nu mai merge!* (Atmosferă încărcată); ***A****! infamul! asasinul! strig eu.* (O cronică de Crăciun); *Infam! Auzi meserie! Auzi mijloc de a-şi cîştiga o bucată de pîine pentru un bărbat în toată firea!* ***A****!* (Poveste de contrabandă); ***A****! criminalul! Dar de data asta nu mai scapă!* (Boris Sarafoff!...); *„****A****! şi-a zis el în gîndul lui.* ***A****! care va să zică, Mizilul nu e capitală de județ!”* (O zi solemnă); ***A****! strigă atunci ministrul...* ***A****! infam colectivist! tu mi le-ai luat?* (Accident parlamentar)

- regretul: ***A****! de ce nu poate şi pana mea, alergînd făr-a se poticni, străbate întinsele albe cîmpii?* (O cronică de Crăciun)

- durerea: *N. (vrînd s-o arză la ceafă,* ***face o mişcare rău calculată şi cade****): ...* ***A****!...* (Tatăl nostru)

BDD-A23621 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:51:57 UTC)

- ciuda: ***A****! de ce n-am avut bunul gînd să scoatem un ziar politic grav, în loc de Moftul ăsta!* (Politică)

Tot cu valoare expresivă este folosită interjecția *a* ca marcă dialogală sau discursivă pentru întărirea unei afirmații sau aprobarea unui lucru: ***A****! da! ala, da, ala era italian...* (Ultima oră!...); *„**A**! zic eu în gîndul meu... atunci, partida nu-i pierdută!...”*, ***A****! zice tînărul; am înțeles...* (Greu, de azi pe mîine... sau unchiul şi nepotul).

Alteori semnalizează un act al aducerii aminte: ***A****! de degrabă să nu pierz trenul, am uitat să-mi iau chibrituri.* (Bùbico...); *Avocatul (după o prefăcută sforțare a memoriei): **A**! madam Zaharidi...*, ***A****! nu cumva ai vreo scrisoare de la soția dumitale?...*, ***A****!... la Andrei...* (Art. 214)

În unele dialoguri, valoarea expresivă (mirarea) se îmbină cu funcția fatică, marcând interesul locutorului pentru cele comunicate, îndemnându-l pe alocutor să continue:

– Doamna merge departe? *– Da, domnule.*

– Da, domnule, merg în Franța. *– O călătorie de plăcere, desigur...*

*– **A**! în Franța.* *– Da, am fost la o rudă...*

– Da, mă-ntorc acasă. *– **A**! la o rudă...*

*– **A**, acasă... Şi doamna a fost la Bruxelles?* (Poveste de contrabandă)

Interjecția *aah* sugerează regretul: ***Aah****! să-i mai văz o dată pe amicii noştri! frații noştri!... că de mult nu i-am mai văzut!* (Leac de criză), pe când *ah* poate exprima o gamă variată de stări:

- mâhnirea, regretul: ***Ah****! suspină doamna, **ah**! Mişule, încă o zi! încă douăzeci şi patru de ceasuri!* (Lună de miere); *Ți-aş face curte, domnişoară, zice Mitică unei tinere telegrafiste, dar vai! N-am curaj; **ah**! ştiu cît eşti de crudelă!* (Mitică)

- ciuda, necazul: *„**Ah**! Bùbico, zic eu în sine-mi, mîngîindu-l frumos, de capu-ți! vedea-te-aş mănuşi!”*, *„**Ah**! suspin eu în adînc; lua-te-ar hengherul, Bùbico!”* (Bùbico...)

- disperarea: *Cine o hotărîse să facă acel sacrificiu? Necazul... Căpitanul... Mişu! „**Ah**! Mişule, poate că să mor!” iată ce şi-a zis ea, într-un moment de **desperare amestecată cu dispreț**.* (O blană rară)

- durerea: *Mor! mor!... **ah**! Mişule, fii fericit!... Scăpați-mă! scăpați-mă!... sunt încă tînără! Nu! nu! nu vreau să mor!* (Groaznica sinucidere din strada Fidelității)

- încântarea, mulțumirea: ***Ah****! a fost o plăcere ce va rămînea neuitată...* (Tren de plăcere)

- ironia: ***Ah****! cît de rău îmi pare! am pierdut un atît de bun amic!...* (Infamie...)

BDD-A23621 © 2009 Editura Universității „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:51:57 UTC)

Interjecția *aş* are cel mai frecvent conotație negativă, exprimând dezaprobarea: ***Aş****! un om aşa de îndrăzneț ca Sarafoff are să se teamă de ploaie! vezi bine!* (Boris Sarafoff!...); *(Trebuie să doarmă nenorocitul fără grijă...)* ***Aş****! fără grijă! nu l-ați văzut în ce hal era?* (Inspecțiune); *(Izvorul de unde capeți informațiile... Îl cunosc...)* ***Aş****!* (Reportaj); ***Aş****! nu mi-a scris azi Protopopescu al meu?* (Five o'clock). Alte nuanțe ce se pot deduce din context sunt:

- surpriza: ***Aş****! asta e teribil... că le-a scăpat!* (Ultima oră!...); *Tînărul s-a culcat de-a binele...* ***Aş****! E vreme de dormit acuma?* (La conac)

- mâhnirea: ***Aş****!... S-a înserat de tot; nu se mai vede cartea, se aprind lumînări...* (La conac)

- amărăciunea: *Soarta numai a chiriaşilor? zic eu în gîndul meu.* ***Aş****!...* (De închiriat)

Exteriorizarea unor stări emoționale negative se face prin interjecția *aoleu* şi variantele sale:

- îngrijorarea: *Ce, nene?...* ***Aoleu****! vai de biată țara asta! O s-ajungă rău, domnule!* (Atmosferă încărcată); ***Aoleu****! strig eu.* (Cum stăm); ***Auleo****, ai şi la oraş!!... Săracii de noi!!* (Arendaşul român); *„Vezi ce face pustia de dragoste, vere?...* ***Aolică*** *ce-am ajuns, să iubim pe subt ascuns!"* (O cronică de Crăciun)

- indignarea: *Glasul: Cine-i acolo?*, *Mitică: Mitică, domnişoară.*, *Glasul: Eşti un măgar!*, *Mitică:* ***Aolio****!*, *Glasul: Şi la prima ocazie, îți trag palme...*, *Mitică:* ***Olio****!* (Tot Mitică); *Leanca: Plătim licența, domn' judecător...*, *Prevenitul:* ***Oleo****!* (Justiție)

- supărarea, frica: ***Haoleu****! încep să se bocească baba şi copila, ce năpaste a fost să cază pe noi!*, ***Haoleu****, mamă! săriți! c-a venit hăla iar!* (Două loturi)

Interjecția *bravo*, cu variantele *bravos*, *brav...*, *e 'mb'avo* realizează acte expresive de felicitare, punctând bucuria şi entuziasmul personajelor: ***Bravo****! să-ți trăiască, zic eu uşurat de grije.* (Cronica de joi); *Ura!* ***bravo*** *patriot! să trăiască nenea Niță!* (Jertfe patriotice); ***Bravo****, domnule Pricupescu! gîndesc eu... Cine să fie puiculița?* (Dascăl prost); *Avocatul (ca avînd o idee luminoasă):* ***Bravo****! vino mîne-poimîne dimineața cu scrisorile... poate să avem o şansă... cine ştie?* (Art. 214); *E rețe,* ***bravos****! mai ado una.* (La Moşi).

Când sunt enervate de cineva sau ceva, personajele caragialiene se revoltă apelând la această interjecție: *L.: Eu! nu-ți sunt amic ție, eu?* ***Bravo****! mersi...* (Amici); *A! care va să zică şi d-ta, ca şi doica noastră, eşti d-ei cu inițiativa privată!* ***Bravo****!... Nu domnule! destul cu inițiativa privată...* (Inițiativa); *Cocoana (rîzînd şi aruncîndu-i fum în obraz):* ***Bravos****! Tot noi să-ți dăm? Să-ți dea...* (Art. 214); ***Bravo****! care va să zică tot eu să ies... afară. Eu! Nu, domnilor, dvs. să ieşiți afară!* (Congresul cooperativ român)

În alte situații interjecția *bravo(s)* subliniază (auto)ironia: ***Bravo****, tinere favorit al grațioasei Erato! Versurile dumitale sunt delicioase. Sper să scoatem un cozonac hors*

BDD-A23621 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:51:57 UTC)

concours. (O cronică de Crăciun); ***Bravo****! zice nenea Stasache, bătîndu-se cu palma pe frunte!* (Cadou...); *A doua oară?* ***Bravos****! frumoasă sarlatanie!* (La Moşi); ***Bravos****, d-le Iancule! mă lucraşi car' va s' zică? Da' nu face nimica!* (Baioneta inteligentă); ***E 'mb'avo****! i răspunde Costică; şi pe urmă către mine: auzi ce ide' f'umoasă a'vut 'mbou!* (Repausul dominical)

Diversitatea reacţiilor negative ale personajelor este susţinută şi de interjecţiile *ce* şi *cum*, însoţite de substantive în vocativ (interjecţii secundare) ce le potenţează semnificaţia. Ele transmit indignarea, enervarea sau nedumerirea în faţa unor situaţii neobişnuite: ***Ce****? cocoană!* ***ce****? sunt nebun?* (Tren de plăcere); ***Ce****, domnule! care va să zică, dacă sunt o nenorocită, să-şi bată joc de mine dumnealui, pentru că e de la poliţie...* (Grand Hotel „Victoria Română"); ***Cum****? nici măcar apă n-aveţi? zbiară Mitică.* (Tot Mitică); *(Amîndoi amicii, după ce au rîs tare,* ***rămîn foarte nedomiriţi****.) N.:* ***Cum****, cumnat?*, *A.: Dacă-i fratele Miţii!... Da' ce credeai?*, *G.: Atunci, n-am făcut nimic...*, *A.:* ***Cum****, n-am făcut nimic?*, *N.: Noi gîndeam...*, *A.:* ***Cum****, nene? Apăi daca nu era frate bun, se putea?* ***Cum****, adică? Era să las aşa mîndreţe de femeie... noaptea...* (C.F.R.)

O altă nuanţă afectivă exprimată de *ce*, *cât* şi *cum* este uimirea: ***Ce****!... ce ai la gît?... briliant?* (Cadou); ***Ce****! ai şi tu proces?* (Tot Mitică); *Necşulescu?* ***Ce****! nu ştii?... A murit!* (Cum se naşte o revistă?); ***Cît****?... strigă băcanul, pufnind de rîs. Ei, vezi, aici mi-ai plăcut: auzi fason de trei chile de icre moi!...* (Politică şi delicateţe); ***Cum****, domnule Mitică? de unde ştii?* (Mitică); *N.: Frate, cine e Miţa asta? Fă-mă să-nţeleg.*, *A.:* ***Cum****? nu ştii?* (C.F.R.); ***Cum****, domnule? întrebă doamna ameţită, care va să zică... d-ta...* (Poveste de contrabandă)

Substantivul în vocativ *Dumnezeule* este utilizat cu valoare de interjecţie pentru a exterioriza fie disperarea: *Sunt pierdut!...* ***Dumnezeule****! aibi milă de familia mea rămasă departe în străine locuri...* (Monopol), fie spaima: *Iute, mă sui într-o birje... Ce vreme,* ***Dumnezeule****!... Am ajuns.* (O cronică de Crăciun), fie surprinderea: *Mi l-au adus pe tînărul...* ***Dumnezeule****! în ce stare! cu falca jupuită, cu un ochi vînăt, umflat cît pumnul...* (Cum devine cineva revoluţionar şi om politic?...)

Cu semnificaţii asemănătoare este întâlnită şi interjecţia *Doamne* – teama: ***Doamne****,* ***doamne****! suspină el şi cu dreapta-şi face cruce.* (La conac) sau mirarea (prin asociere cu o altă interjecţie expresivă): *Ce vîrstă să aibă doamna Cuţopolu?O,* ***Doamne****!* (O blană rară)

Interjecţia *ei* dezvoltă şi ea semnificaţii negative, traducând:

- iritarea sau nerăbdarea: ***Ei****! prea exagerat! a întrerupt Manolache...* (Om cu noroc!); ***Ei****! haide odată, Mihalache, zise scurt vodă. Haide odată, că m-ai plictisit: plec singur!* (Reformă)

- dezaprobarea: *Profesorul (vesel):* ***Ei****, pe dracu! că-z doar n-o să aibă şăpke!...* (O inspecţiune); *M.:* ***Ei****! după ce mă judecă dumnealui pe mine că sunt zevzec?* (Amici)

BDD-A23621 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:51:57 UTC)

- ironia, batjocura: *Profesorul (cu siguranță):* ***Ei****! pe dracu, talent!... că-z talent nu-i doar ghe vreo samă!* (O inspecțiune)

- disprețul: ***Ei****, mă-ta! că-z doar nu era să ți le fac eu!* (Ajunul examenelor)

- regretul: ***Ei****! frumoase vremuri! exclamă unul.* (Cam tîrziu)

Ehei marchează surpriza, asumându-şi uneori şi rolul fatic: *Cocoana:* ***Ehei****! sabalerosu, taică părinte!*, *Popa: Cocoana prioteasa! Ptiu! bată-te mama Ana!* (Art. 214) sau ironia: *Tînăra?... cu chibriturile? m-a întrebat unul,* ***apăsînd ironic pe fiecare vorbă****...* ***Ehei****! Dumneata să fii sănătos!* (Groaznica sinucidere din strada Fidelității)

Varianta *hehei* întăreşte o afirmație, având rol de aprobare: *Avocatul: A! nu cumva ai vreo scrisoare de la soția dumitale?...*, *Cocoana:* ***Hehei****! cîte, de cînd trata amor.* (Art. 214)

Interjecția *halal* exprimă admirația față de o persoană: *Bună mîncare! pîne caldă, rață friptă pe varză, cîrnați de purcel prăjiți, şi nişte vin! şi cafea turcească! şi rîs şi vorbă...* ***halal*** *să-i fie cocoanii Marghioalii!* (La Hanul lui Mînjoală); ***Halal*** *să-ți fie! se vede că ai bună protecție!* (1 Aprilie); ***Halal*** *de Pricupescu! zic în gîndul meu... În paradis îl invită nenea Iancu şi consoarta!* (Emulațiune)

Starea de exaltare sau bucurie este sugerată şi de interjecția *o*: *Astăzi?* ***O****! Astăzi... Ați venit voi, oameni noi, cu ştiința, să smulgeți din rădăcini acea plantă divină, ce-şi trăgea seva din fundul inimii noastre!...* (Duminica Tomii); ***O****! cînd îți ordonă Venus, e aşa de uşor să faci din unul zece!* (Cele trei zeițe); ***O****, Moft! tu eşti pecetea şi deviza vremei noastre.* (Moftul român); ***O****, sfîntă libertate!* (La Paşti)

Aceeaşi interjecție poate semnaliza mâhnirea: *(Nu pot face nimic pentru protejatul d-tale, tocmai că mi-e nepot... Iartă-mă, am scrupulurile mele de conştiință...)* ***O****, Doamne! am exclamat.* (Greu, de azi pe mîine... sau unchiul şi nepotul) sau însoțeşte actul aducerii aminte: ***O****! răspunz eu; este un lucru intim, pe care am uitat să-l spun mai dinainte. Iată...* (Premiul întîi)

Interjecția *off*, asociată cu substantive în vocativ, evidențiază iritarea provocată de mediu: ***Off****!... Mişule!... Mamițo!... mamițo! Mi-e cald! nu pot să dorm...* (Lună de miere). Aceeaşi reacție negativă se transmite şi prin utilizarea formei *poftim*: *A. (către D.):* ***Poftim****! două fără douăzeci şi cinci! Unde e?...* (Boris Sarafoff)

Senzația de jenă este marcată de interjecția *u*: ***U****! Anghelica, bat-o focu!* (Art. 214). În alt context, aceasta susține actul aducerii aminte: ***U****! Bată-te norocul! uitasem! (Scoate din buzunar o sticlă de spițărie şi o dă avocatului).*

Tot cu valoare expresivă se întrebuințează şi *uf* pentru a exprima:

BDD-A23621 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:51:57 UTC)

- enervarea: ***Uf****! cînd mă gîndesc, să plec iar cu troacele, să le mai hodorogesc iar!* (De închiriat); ***Uf****! lasă-mă dracului şi dumneata, mamiţo! nu vezi cum m-a pocit dobitoaca?* (La Peleş)

- oboseala: ***Uf****! zice amicul meu; grozavă căldură azi!...* (Amicul X...); ***Uf****! ce zăduf! zice madam Niculescu.* (Gazometru); ***Uf****! nu mai poci! zice coana Anica.* (Tren de plăcere); ***Uf****! un ceas şi jumătate! Ce căldură! sunt leoarcă...* (O conferenţă)

- mulţumirea, satisfacţia: *Ştiu unde sunt! acum ştiu!...* ***uf****!... le-am găsit!* (Două loturi); ***Uf****!... Niciodată n-am să uit ce bine m-am odihnit o noapte în oraşul meu natal...* (Grand Hôtel „Victoria Română"); *„****Uf****! am scăpat de pustiul lumii!"* (O cronică de Crăciun); ***Uf****! mi-a zis norocita matroană română, oferindu-mi un pahar de şampanie; am scăpat! Am dat şi bacaloriatul ăsta!* (Bacalaureat)

Interjecţia *vai* surprinde teama: *Pe dracu o să-l scoaţă,* ***vai de capul vostru****!* (Ultima emisiune...); *Iată un sublim ideal; dar... este un dar... de la paradisul închipuit şi pînă la infernul real, nu este,* ***vai****! decît un pas!* (Antologie...)

În afara interjecţiilor emotive, locuţiunile interjecţionale reprezintă o altă sursă de expresivitate în momentele şi schiţele caragialiene. Majoritatea lor au aspectul unor înjurături, cu valoare stilistică de imprecaţii, fiind îndreptate asupra propriei persoane şi a celor din jur. În principal conţin substantive din sfera religioasă (*Dumnezeu*, *drac*), iar forma verbală este fie un condiţional (inversat), fie un conjunctiv sau un imperativ.

Ele sugerează enervarea sau nerăbdarea personajelor: *dă-l dracului* (Examenul anual, Lună de miere); *să mă trăsnească Dumnezeu*, *să hie al dracului* (Două loturi); *fir-ar a dracului*, *trăsni-te-ar Dumnezeu să te trăsnească* (De închiriat); *să fie ai dracului*, *fir-ar/aţi ai dracului* (Întârziere); *trăsni-i-ar Maica Domnului* (Ultima emisiune...); *să fie al dracului* (Justiţie); *fi-s-ar fi stîrpit sămînţa (de liberali)*, *suplima-le-ar Dumnezeu luminiţele ochişorilor* (Art. 214); *să n-am parte de ochii mei* (Accident parlamentar); *fir-ar al/ai dracului*, *bată-te Dumnezeu (de boanghen)* (Lună de miere); *lasă-mă dracului*, *fir-ar afurisită să fie*, *trăsni-o-ar Dumnezeu*, *fir-ar a dracului ş-afurisită de viaţă*, *fir-ar a dracului să fie* (La Peleş).

Altădată furia personajului se îndreaptă spre un animal, câinele: *lua-te-ar hengherul* (De închiriat, Bùbico); *lua-te-ar dracu (de javră)*, *lovi-te-ar jigodia, (potaia dracului)*, *vedea-te-aş la Babeş, (jigărie îndrăcită)*, *vedea-te-aş mănuşi*, *mînca-i-ai coada* (Bùbico).

Unele locuţiuni interjecţionale se comportă ca intensificatori, echivalând cu o negaţie: *Ei!* ***pe dracu****! să se mişte... poate doar cu şpirikismus!*; ***Ei, pe dracu****! că-z doar n-o să aibă şăpke!...* (O inspecţiune); ***Pe dracu*** *o să-l scoaţă, vai de capul vostru!* (Ultima emisiune...);

BDD-A23621 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:51:57 UTC)

***Ei, ass**! ţe să mai paţ; dacă n-am păţit eu cît am fost zună! acuma, haber n-am!* (La Moşi); ***Ei, aş**!... nici o duzină de gămălii...* (Groaznica sinucidere din strada Fidelităţii).

Ce dracu, *ce Dumnezeu*, *pentru Dumnezeu* exprimă iritarea, indignarea, ba chiar disperarea: *Eşti nebună, soro! ţipă madam Piscopesco, **ce dracu**! chioară eşti... m-ai fript!* (La Peleş); *Cănuţă maică, fie-ţi milă! e nevastă-ta, iart-o! se prăpădeşte fata, moare! **Ce Dumnezeu**! Cănuţă maică, pentru un crap!* (Cănuţă, om sucit); *Să nu-l scapi pe fereastră!... **pentru Dumn**...* (Bùbico)

Unele interjecţii specializate (formule convenţionale specifice limbajului religios) se regăsesc în vorbirea familiară a personajelor: *Dumnezeu să-l ierte*, *Doamne fereşte/iartă-mă*, *să (mă) ferească/să dea Dumnezeu*, *slavă Domnului*. Alte locuţiuni interjecţionale cuprind expresiile: *vai de mine/păcatele noastre/capul ei*, *păcatele mele*, *pace bună*, *sfinte Nicolae*, *ei bine*, *ei şi*, *ei bravo*.

Ei şi funcţionează ca marcă dialogală, solicitând un răspuns, iar *ei bravo* exprimă uimirea: ***Ei, şi**...? – Ei! şi am trimis-o acuma pe soţia mea: să vedem e-n stare să-l traducă...* (Diplomaţie); ***Ei, bravo**! se putea fără scrisori?...* (Ultima oră...).

Ei bine e folosită cu valoare concluzivă sau ca preambul al unei expuneri: *Pe onoarea mea, nu. **Ei bine**, tu... tu eşti un bărbat devotat şi conştiinţios...* (Dască prost); ***Ei bine**, preastimatele mele doamne, ştiţi dvs. cîte şi mai cîte trebuiesc, afară de răbdare, spre a ajunge să obţinem o pereche de ghete de lac elegante?* (O conferenţă)

Interjecţiile apelative *mă* (*mă㠝*, *mî*, *măi*) şi *bre* (*bri*) sunt folosite cu precădere alături de substantive în cazul vocativ. Uneori această asociere are sens peiorativ, sugerând gradul nejustificat de superioritate asumat de locutor faţă de alocutor, disprețul sau ironia. Este cazul pedagogului sau al profesorului caragialian (relevante sunt, în acest caz, şi indicaţiile scenice ale autorului): ***Mă**! prostovane! tu ala ghe colo... Spune-mi tu doară: ce iaşte fiinţă şi ce iaşte lucru, **mă**?*, *Bravo, **mă**! prostovane!*, *Şpania-i lîngă Portocalia, **mă** boule, şi viţăversa!*, *Nu Viţăvercea, **mă**! Dănimarca, **mă!** Dania, **mă**! Dania tătînă-tău! Merji la loc, boule!* (Conferinţă, O inspecţiune)

Valoarea adresativă a interjecţiilor se combină cu diverse nuanţe afective:

- mirarea: ***Mă㠝**, zice popa; mulţi copii am botezat de cînd sunt preot... să vă trăiască! dar aşa copil sucit n-am mai văzut!* (Cănuţă, om sucit)

- simpatia: *Vezi că şi eu am greutăţi, **mă** Ioane.* (Arendaşul român); ***Mă**, Costică!... ştii tu la cine ne-am gîndit noi toţi trei adineaori?...* (Cam tîrziu)

- indignarea, enervarea: *Bine, **mă**! da' nu vedeţi voi ce murdărie? Voi trăiţi ca vitele, **mă**!* (Karkaleki); *Ia ascultă, **măi** Stane, ce mă tot fierbi cu diplomaţie?* (Istoria se repetă);

BDD-A23621 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:51:57 UTC)

***Măi**! adăugă el... mai am doi ani pînă să ies la pensie... douăzeci o să mi se pară...* (Dascăl prost)

- mustrarea: *Cu mine să joci tu, **mă**! ţîngăule mucos?* (La conac)

- îngrijorarea: *„Mai încet, **mă**! că mi le dogiţi!” şi ne înjura...* (Duminica Tomii)

- nerăbdarea: *Haide, **bre** omule, odată! strigă m.-sa de dincolo...* (Reformă)

Apelarea unei persoane de sex feminin se face prin interjecţia *fa*, aceasta dezvoltând un sens depreciativ*: Unde-i mă-ta, **fa**? întreabă d. comisar.* (Două loturi)

Multe substantive în cazul vocativ îşi pierd rolul adresativ, intrând în categoria cuvintelor interjecţionale, marcând apropierea sau distanţarea afectivă a locutorului faţă de alocutor. Câteva dintre ele se folosesc diminutival: *nene (neică, ’ne); monşer (maşer, monşăr, mon cher, ma chère)*, *mon bon*; *frate (fraţilor)*, *confrate*, *soro*, *maică*, *taică*, *părinţele*, *vere*; *domnule (dom’le*, *domnul meu*, *domnilor)*, *domnişoară*, *doamna mea/doamnele mele*; *madam (mamuazel)*, *musiu*; *ţaţo*, *coane (conaşule, cocoane)*, *cocoană (coniţă*, *coconiţelor)*; *amice (bunul meu amic)*, *jupânească* etc.

Foarte frecvente sunt apariţiile dialogale/discursive ale unor interjecţii, situându-se ca recurenţă în apropierea celor expresive. În plus, ele îşi suprapun de cele mai multe ori şi o semnificaţie emotivă. Pot fi întâlnite cu una din următoarele valori:

- întărirea unei afirmaţii: *(Pentru numele lui Dumnezeu! coane Manolache, aici ai fost!?)* ***Ei**, da, răspunde simplu prezidentul, nu mă vezi?* (Şah şi mat!); ***Ei**! e greu unui părinte să se despartă de copii aşa de fragezi...* (Deziderate legitime); *Eu zic, coniţă, mai bine să aşteptăm băiatul... **zău**! mai bine să aşteptăm băiatul.* (Cănuţă, om sucit); ***De**! nene Iancule; eu ţi-am spus: aşa e în lumea asta – a se plăti orce consumaţie!* (Ţal!); *(Acu, dumneata îl cunoşti pe Ovidiu de cînd era mic... Ştii ce creştere i-am dat!...)* ***Ei**! **bravo**!* (Bacalaureat); ***A**! Domnule! e un băiat plin de frumoase sentimente morale...* (Slăbiciune); *Eşti teribil, monşer, cînd îţi abate ţie ceva; eşti teribil, **parol**! Lasă-mă, domnule să termin, şi mergem... Eşti teribil, **parol**!* (O lacună...)

- atenuarea răspunsului negativ, evitarea răspunsului direct: ***Zău**, nu mai ţiu minte, zice drăgălaşa mea amică...* (Lanţul slăbiciunilor); ***Zău**... nu... ştiu!* (Autoritate); *(Mamiţo! întreabă încetişor doamna cea tînără, ridicînd capul de pe rezemătoare; ce face Mişu? doarme?)* ***Ei**! **aş**! răspunde şi mai încet domnul din faţa mea.* (Luna de miere); ***Aş**! unde mănînc eu d-alea?! Să mă ferească Dumnezeu! eu postesc...* (Politică şi delicatețe); *Apoi **de**! n-a învăţat toată lumea carte ca d-ta!* (D-l Goe...); ***De**! zic; ştiu şi eu?* (Atmosferă încărcată); ***Păi**?... eu ştiu că le-am făcut.* (Arendaşul român); ***A**! nu, domnule; cecul este foarte bun... decît fără hîrtiile dv....* (Identitate)

BDD-A23621 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:51:57 UTC)

- dezaprobarea: ***Ei****!... Intelectualul e prea blînd fiu ca să-şi maltrateze cumva mama.* (Intelectualii); *(Pocovnicul o ţinea întruna că în fundul căciulii îmi pusese cocoana farmece şi că iedul şi cotoiul erau tot una...)* ***Ei aş****! am zis eu.* (La Hanul lui Mînjoală)

- îndoiala, ezitarea: *Economii?* ***Hm****! Zice că face economii... mofturi!* (Situaţiunea); ***Ei****!* ***ei****! un punct... Apoi aia trubuie ca să fie conziderat, mă rog frumos la doamna.* (Premiul întîi); *Bine-bine, înţelegem noi, dar... în sfîrşit, tocmai d-aia... parcă...* ***de****... o femeie singură...* (Bacalaureat); *Domnul: Mă rog, jupănească, ştii dumneata unde e strada Pacienţii?, Baba: Asta e, măiculiţă., D.:* ***Ei, aş****!... Teribil e de ramolită!...* (Căldură mare); *(Îţi spun eu că le-ai citit undeva.)* ***Zău****, nu...* (Dască prost); ***E****!... mai nimic... fleacuri!* (Amici)

- ironia: ***He****!... că-z doar nu era să le vază-n bordei...* (Despre cometă)

- dezamăgirea: *Dar,* ***de****!... asta e soarta noastră a chiriaşilor!* (De închiriat)

- enervarea: ***Ei****! ce e, soro? ce mai pofteşti?* (Lună de miere)

Tot ca mărci dialogale funcţionează şi interjecţiile *ai*, *ha* şi *a*, având funcţie interogativă şi accentuând o reacţie de indignare: *Nu puteai merge pe podul Mogoşoaii, pe unde e măturat şi cu cenuşe pe jos?* ***Ai****?* (Cănuţă, om sucit); *Ai venit iar la belete,* ***ai****! urlă bătrîna.* (Două loturi); *N-aţi vin't ieri la şcoală,* ***ha****?...* (Emulaţiune); *Profesorul: Frică,* ***ha****?... No, du-che.* (Despre cometă); *Apoi, de cînd mă freci, amice! cît o să umblu după d-ta?... Cognac,* ***a****?... extrafin... Ţigarete,* ***a****?... Regale,* ***a****?...* (Accelerat no. 17)

Pentru a păstra activă atenţia în cadrul dialogului, personajele se folosesc de interjecţii fatice:

– ***Ei****! mă întreabă amicul meu. Ai fost? L-ai găsit pe omul dumitale?*

– Da, zic eu, rîzînd.

– ***Ei****! ai reuşit? ce ţi-a zis?* (Infamie...)

– ***Ei****!* ***şi****?*

– ***Ei****!* ***şi****... a vrut el s-o întoarcă, s-o răsucească, s-a contrazis şi l-am arestat.* (Ultima oră!...)

D.: ***A****!... Spune-i că să ne-ntîlnim negreşit.*, *F.: Unde?*, *D.: Ştie dumnealui... Da' să vie negreşit.*, *D.:* ***A****!... şi dacă vede pe amicul nostru...*, *F.: Care amic?* (Căldură mare)

Interjecţia *aha* apare îndeosebi în pasajele descriptive, la începutul enunţului, ilustrînd că naratorul a decodat mesajul şi urmăreşte atent firul întâmplărilor. Este şi o modalitate de a dinamiza discursul, provocând imaginaţia cititorului: *...****Aha****! trenul nostru trece pe sub o ploaie; răpăie pe acoperişul vagonului şi plescăie pe geam.* (Lună de miere); ***Aha****! a venit stăpîna căţelului. Alerg la fereastră.* (Grand Hotel „Victoria Română")

Acelaşi rol de dinamizare, prin posibilitatea de implicare afectivă a cititorului, revine interjecţiilor prezentative *iată* (*iaca, iacă*), *iacătă*, *uite* şi, mai rar, *poftim*. Utilizarea lor este:

BDD-A23621 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:51:57 UTC)

- deictică, i.e. introduc persoane, obiecte, întâmplări din contextul situațional: *Aha! **iată** doamna Cuțopolu! **iată** cea mai splendidă, cea mai infatigabilă dintre elegantele bucureştene!* (O blană rară); ***Iată**, în rezumat, economia acestui proiect...* (Inițiativa...); ***Uite**, zice madam Georgescu, căsuțele alea galbene de lîngă băcănie...* (Bacalaureat); ***Poftim**. Şi-i întind filele mototolite.* (Accident parlamentar); *În sfîrşit, **iacătă** conductorul cu biletele.* (D-l Goe...)

- discursivă, i.e. introduc un enunț al cărui conținut este accentuat: *Dar **iată** că se aude prin toată uruiala un sunet de timbru: un tren soseşte.* (La Moşi); ***Uite**, frate Popescule, să lăsăm chestiile de principiu.* (Bacalaureat); *Pe cînd gîndeam aşa, **iacătă**, dau piept în piept cu amicul meu Costică Parigoridi...* (Repausul dominical)

Se apelează foarte des şi la interjecțiile persuasive, în special *hai* (*haide*, *haideți*, *aide*, *ai*, *a'*), *ia* şi *poftim*, acestea realizând acte directive (ordine, îndemnuri): ***Haide** odată, soro! că te las şi merg singur!* (La Peleş); ***Ai** să mai umblăm... mai rău e cînd şezi!* (La Paşti); ***Ia** ascultă-mă, de la țară oi fi eu, dar nici aşa de prost...* (Politică înaltă); *Madam Parigoridi... îmi face un semn grațios cu mănuşa... **poftim**, nene Iancule, începe!* (O conferență)

Pe lângă redarea celor mai variate stări fizice şi emoționale ale personajelor prin interjecții expresive, I.L. Caragiale a exploatat onomatopeele, vrând să transpună cât mai exact şi efectele sonore ale unor acțiuni: lovitura (*fleaşc*, *pac*, *paf*, *pac! paf!*, *şart*, *şart-part*); căderea (*bîldîbîc*, *poc*, *zdrong*); râsul (*haha*, *hahaha*, *hahahahà*, *ha-ha-ha*, *hîhî*, *hehei*); sărutul (*țoc*); mersul agale (*hîța-hîța*, *şotînc-şotînc*, *tica-taca*); fumatul unei țigări (*em... p'*); lătratul (*ham*) etc.

Deopotrivă de atent a fost în privința comportamentului social al eroilor săi, făcându-i să se adreseze unii altora şi într-o manieră politicoasă, chiar dacă uneori adoptă franțuzismele (*bonsoar*, *bonjur/bonjour*, *merci*): ***Mersi**, frate Iancule, zic eu; două, destul...* (Mici economii); ***Pardon**, doamnă! Nu vedeți că nu mai avem loc?* (La Moşi); ***La revedere**! bon amusement! Nu ne uitați p-acolo! **la revedere**!* (25 de minute...); ***Sărut mîna**, madam Georgescu, zic eu, apropiindu-mă.* (Bacalaureat)

Unele formule de politețe sunt deturnate câteodată în ironie: *Intri la „Gambrinus"; te apropii de Mitică şi-l saluți; el îți răspunde amabil: **Adio**!* (Mitică); ***Mersi**, nene Caracudi!... Bine ți-ai bătut joc de mine, drăguțele!* (O cronică de Crăciun)

Câteva interjecții repetate abuziv sau inconştient au devenit ticuri verbale: *no* (specific pedagogului/profesorului şi persiflându-l); *ei, aş* (în *Cam târziu*, unde se repetă de 9 ori ca enunț independent); *uite, vezi?!* (în *Amici*, de 6 ori).

În alte situații, repetiția mai multor interjecții (fatice, apelative, expresive, prezentative, mărci dialogale) duce la prolixitate, ambiguizând discursul şi creând absurdul.

BDD-A23621 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:51:57 UTC)

Cum să înțeleg țăranii ilustrează exasperarea produsă de limbaj. Ambiguitatea textului rezultă şi din încălcarea maximelor cooperării: maxima calității (nu există certitudinea că informația oferită este adevărată) şi a relevanței (locutorul formulează înadins enunțuri neclare, obscure):

*– **Hei**, **mă** din casă! – Cine? – Tu! – Eu? – **Păi** cine! – Ce-i? **Cum** ce-i? – **Păi** ce-i? – Ai o scrisoare! – Cine, **mă**? – Tu. – Eu? – **Păi** cine. – Ad-o-ncoa! – Ce, **mă**? – Scrisoarea. – Ce scrisoare? – Ştiu eu ce scrisoare? – Trebuie să plăteşti! – Ce, **mă**? – Cum ce? – Ce să plătesc? – Porto. – Cine? – Tu. – Eu? – **Păi** tu. – Ce porto, **mă**? – **Iaca** porto. – Cum aşa? – **Păi**, ştiu! – Nu-i plătită? – Ce? – Scrisoarea. – **Ehei**! – **Cum ehei**? – Ai să dai, **măi**? – Ce? – Bani.* etc.

Fără doar şi poate interjecția este o parte de vorbire cu o putere latentă de sugestie. I.L. Caragiale a mizat cu succes pe infinitele ei semnificații, dând naştere unor personaje unice, unele dintre ele „împietrite" în propriul limbaj.

Este impresionantă cantitatea de interjecții folosite în *Momente şi schițe* (peste 180). Fără apelul la contextul lingvistic şi situațional, multe dintre ele ar fi fost dificil de decodat. Nu am încercat decât să exploatăm câteva dintre semnificațiile lor şi să relevăm unicitatea stilului caragialian prin folosirea acestora.

Bibliografie:

Ediția operei: Caragiale, I.L., *Momente, schițe, amintiri*, ediție, prefață, cronologie de Ion Vartic, notă asupra ediției de Mariana Vartic, Bucureşti, Biblioteca pentru toți, Editura Minerva, 2002.

*** 1966, *Gramatica limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei RSR.

*** 2005, *Gramatica limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Bidu-Vrănceanu, Angela, Călăraşu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Mancaş, Mihaela, Pană Dindelegan, Gabriela, 2005, *Dicționar de ştiințe ale limbii*, Bucureşti, Editura Nemira.

Constantinescu-Dobridor, Gh., 1996, *Morfologia limbii române*, Bucureşti, Editura Vox.

Krieb-Stoian, Silvia, 2003, *Sensuri implicite ale interjecțiilor de adresare*, în Annales Universitatis Apulensis, series Philologica, p. 229-232.

Vulişici Alexandrescu, Maria, 2004, *CE – dificultăți de încadrare morfo-sintactică*, în AUO, fascicula Limba şi literatura română, p. 20-27.

BDD-A23621 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 10:51:57 UTC)